Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

เครื่องประดับเส้นผม: ความอ่อนโยนที่แข็งแรง*

Hair Jewelry: Strong Gentleness

สุภาวิตา อยู่คง (Supwita Yoo-kong)**

บทคัดย่อ

เส้นผมเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพของมนุษย์ สร้างความอบอุ่นและกันความหนาวเย็นให้กับศีรษะ รวมทั้งระบายความร้อนและป้องกันแสงอาทิตย์อันร้อนแรง นอกจากนี้ยังพบว่าเส้นผมมีความนุ่มสลวยบอบบาง, อ่อนเบา, เงางาม และมีน้ำหนัก แต่ขณะเดียวกันก็มีความแข็งแรง, ไม่ขาดง่าย และทนต่อสภาวะต่างๆได้ดี ก่อเกิดความรู้สึกความบอบบาง, อ่อนเบา, อ่อนโยนและน่าทะนุถนอม แต่แฝงด้วยความรู้สึกแข็งแรงจากการสัมผัสเส้นผม จึงมีแนวคิดในการออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานที่สื่อถึงความอ่อนโยนและแข็งแรงที่สมดุล สะท้อนผ่านนัยยะของการใช้เส้นผมทั้งรูปธรรมและนามธรรมในรูปแบบของเครื่องประดับร่วมสมัย โดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อออกแบบและสร้างเครื่องประดับร่วมสมัยจากเส้นผมที่มีแนวคิดจากความอ่อนโยนที่แข็งแรง และ 2) เพื่อนำเสนอวัสดุธรรมชาติแนวใหม่ที่ใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนารูปลักษณ์ใหม่ของงานเครื่องประดับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลสมบัติกายภาพของเส้นผมที่สนับสนุนแนวคิด “ความอ่อนโยนที่แข็งแรง” เพื่อค้นหาความเป็นไปได้ในการสร้างรูปร่างรูปทรงของเครื่องประดับที่สร้างความงามในเชิงศิลปะ และ 2) ศึกษางานศิลปะและรูปแบบเครื่องประดับที่ทำจากเส้นผม เพื่อค้นหาแนวคิดในการถ่ายทอดความรู้สึกสื่อผ่านเส้นผม

ผลการวิจัยพบว่า เส้นผมเป็นวัสดุธรรมชาติและเครื่องประดับที่มีค่าหรือเป็นศูนย์กลางแห่งจิตวิญญาณกลายเป็นสื่อในงานศิลปะและเครื่องประดับที่หลากหลาย สะท้อนวิธีการนำเสนอและจุดมุ่งหมายในการสร้างงานที่ต่างกัน จึงได้ออกแบบและสร้างสรรค์เครื่องประดับจากเส้นผม สามารถวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและสร้างสรรค์เครื่องประดับเส้นผม: ความอ่อนโยนที่แข็งแรง ดังนี้

---

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง เครื่องประดับเส้นผม: ความอ่อนโยนที่แข็งแรง สาขาวิชาการออกแบบเครื่องประดับ ภาควิชาออกแบบเครื่องประดับ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

This article is a part of thesis, Hair Jewelry: Strong Gentleness, Master of Fine Arts Program in Jewelry Design, Department of Jewelry Design at Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University.

** นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบเครื่องประดับ ภาควิชาออกแบบเครื่องประดับ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, E-mail: vivi-yoo@hotmail.com โทรศัพท์ 081-7058692. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาวี ศิรินคราภรณ์

Master's Degree of Fine Arts Program in Jewelry Design, Department of Jewelry Design at Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, E-mail: vivi-yoo@hotmail.com,081-7058692. Thesis Advisor: Associate Professor Supavee Sirin-k-raporn, Ph.D.

1. ด้านการสร้างสรรค์: เครื่องประดับได้สร้างรูปลักษณ์ใหม่ที่มีรูปแบบนามธรรม (Abstract form) สามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของความอ่อนโยน ความหนาแน่น และความแข็งแรงจากการทดลองเชิงวิทยาศาสตร์ที่สะท้อนผ่านเส้นผมได้ชัดเจน ซึ่งเครื่องประดับได้ออกแบบตามหลักการความสมดุล (Balance) แบบ “อสมมาตร” (asymmetrical format) ในการจัดองค์ประกอบที่ขัดแย้งกันระหว่างรูปร่างแบบเส้นและรูปทรงแบบ 3 มิติ รวมทั้งกระตุ้นจุดสนใจที่มีต่อวัสดุ (เส้นผม) ด้วยการเน้นหรือขยายรูปร่างรูปทรงของเครื่องประดับให้มีขนาดใหญ่กว่าขนาดเครื่องประดับทั่วไป

2. ด้านการสื่อสาร: เครื่องประดับเป็นสื่อในการสื่อสารกับบุคคลอื่น ทำให้รู้จักแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์งานและสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ รวมทั้งเครื่องประดับเป็นสื่อในการศึกษาให้ทราบถึงกลวิธีการสร้างสรรค์งานและองค์ความรู้ที่ได้รับ ได้แก่ 1) ระบบการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ 2) สามารถค้นหาการทดลองการใช้วัสดุเป็นเส้นผมที่แตกต่างออกไปจากการสร้างงานเครื่องประดับทั่วไป และ3) สามารถใช้องค์ประกอบศิลป์เพื่ออธิบายความหมาย “ความอ่อนโยนที่แข็งแรง” อันลึกซึ้งที่ซ่อนอยู่ได้ รวมทั้งทำหน้าที่เป็นสื่อสะท้อน “ความอ่อนโยนที่แข็งแรง” อันเป็นลักษณะ ของผู้หญิงในยุคปัจจุบันที่มีกิริยาอ่อนโยนแต่ใจนั้นเข้มแข็ง เพราะผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการเป็นแรงงานขับเคลื่อนการผลิต ขับเคลื่อนครอบครัว ชุมชน และสังคม

3. ด้านการส่งเสริม: เครื่องประดับช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในการค้นคว้า, ทดลอง และวางแผนการทำงาน รวมทั้งรู้จักใช้เครื่องมือ ใช้แรงกายและแรงใจในการทำงาน เพื่อให้ได้ความรู้และคุณค่าที่ดีงาม เครื่องประดับกลายเป็นสิ่งส่งเสริมพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างสุนทรียะใหม่ๆ จนทำให้เครื่องประดับสามารถถ่ายทอดคุณค่าที่สร้างเสริมพลังทางจิตใจ และยกระดับจิตใจให้ประณีตละเอียดอ่อนที่สามารถแสดงความรู้สึก“ความอ่อนโยนที่แข็งแรง” รวมทั้งสามารถแสดงเหตุผลและวิธีการในการปรับปรุงงานกลายเป็น“กระบวนการรับรู้นำไปสู่การถ่ายทอด”

คำสำคัญ : เครื่องประดับ, เส้นผม, ความอ่อนโยน, แข็งแรง

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

Abstract

Hair is one of the important parts of the body since it protects your head from the sunlight or heat, and makes your head warm in the cold weather. Furthermore, hair is smooth, soft, shiny and lightweight. But at the time, hair is also strong, tough and so good in resistant to conditions. Then in work, we design and creative the product to present these two sides of hair, balancing between gentleness and strength, through contemporary jewelry both in concrete and abstract ways. The purpose of this research is to: 1) Design and create contemporary jewelry from the concept "strong gentleness." 2) Present new natural materials used to creative and develop a new look of jewelry.

The research instruments were 1) study and analyze the physical properties of hair that supports the concept "strong gentleness" to find the possibility of shaping the shape of jewelry that creates beauty in the art. And 2) study in the art and style of jewelry made by the hair to find the concept of conveying sensation through the hair.

The results of the research were hair is a natural material and a valuable or spiritual center. Become a media in arts and jewelry. Reflect the presentation and aim of creating a different work. Design and create jewelry from the hair. Can analyze the results of the research and creation of hair jewelry: strong gentleness.

1. **The creative side:** the jewelry is created in a new abstract format, which can convey a sense of gentleness, density, and strong through hair based on scientific experiments. The jewelry, which is designed, based on the principle of balance, is in an asymmetrical format, through the conflict between lines and shape in 3 dimensions. Including stimulating points of interest per material (hair) by highlighting or expand the shape and form of jewelry are larger than general jewelry sizes.

2. **The communication side:** the jewelry can be used as a message between the designer and audiences. This would bring the benefit to the designer in order to create the product and the way to communicate their product resulting in 1) scientific research system, 2) Using hair as a material in jewelry designing process. And 3) Using artistic point of view to explain the meaning of "strong gentleness" which deeply hidden.Furthermore, this also reflects the strongly gentleness of the women which becomes a vital role in a labor-driven, family-driven and community-driven of the society.

3. The promotion side: The jewelry could help to promote the learning and planning processes. Moreover, this would also help to learn how to use the machine and increases the physical strength to do the job in order to obtain the most valuable knowledge. These can create new level of aesthetical ornaments to convey and empower the mind. The mind can be lifted through the softness and fineness of the concept of "strong gentleness" leading to the way to improve the work in concept called "the perception process as leads to the transfer."

Keywords: Jewelry, Hair, Gentleness, Strong

บทนำ

ข้าพเจ้ามีความประทับใจกับเส้นผม เพราะข้าพเจ้ามีผมยาวมาก จึงต้องดูแลรักษาให้อยู่กับตัวเราตลอดเวลา ข้าพเจ้าได้สัมผัสเส้นผมของตนเองทุกวันจากกิจกรรมการสระผม การหวีผม การเป่าผม การไดร์ผม การเกล้าผม ทำให้ข้าพเจ้าเรียนรู้ว่าเส้นผมหนักขึ้น เงางามดี นุ่มลื่น เบาบางมาก สามารถพลิ้วไหวตามแรงลม เส้นผมนั้นโอนอ่อนไปตามทิศทางที่เราเป็นผู้กำหนดได้ เส้นผมส่วนใหญ่แข็งแรงมาก เพราะทนต่อการดึงการขยี้เส้นผมให้สะอาด ทนต่อการดึงของหวี ทนต่อการดึงรัดเส้นผมได้ดี โดยกิจกรรมต่างๆที่ทำสลับสับเปลี่ยนเหล่านี้ทำให้ข้าพเจ้าพบว่าเส้นผมของข้าพเจ้ามีความนุ่นสลวย บอบบาง อ่อนเบา เงางาม มีน้ำหนัก แต่ขณะเดียวกันก็มีความแข็งแรง ไม่ขาดง่าย ทนต่อสภาวะต่างๆได้ ก่อเกิดความรู้สึกความบอบบาง อ่อนเบา อ่อนโยน น่าทะนุถนอม แต่แฝงด้วยความรู้สึกแข็งแรงจากการสัมผัสเส้นผม

จากความรู้สึกที่ได้จากการสัมผัสเส้นผมนั้นได้เชื่อมโยงกับแนวคิดในการดำเนินชีวิต ความอ่อนโยน (มัททวะ) หมายถึง "ความเป็นผู้มีอัธยาศัยอ่อนโยน ไม่ดื้อดึง ถือตนด้วยอำนาจ มีความโอนอ่อนไปตามเหตุผล เป็นไปตามเหตุที่ควรและมีสัมมาคารวะ" (สาโรจน์ กาลศิริศิลป์ : สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ) และความแข็งแรง ซึ่งเป็นความรู้สึกทางจิตใจที่สามารถอดทน (ขันติ) อดกลั้นต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามากระทบ แสดงถึงความแข็งแรงและทนทานทั้งทางกายและใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ : หนังสือ "ครองเรือน ครองรัก จักเลิศแท้ ด้วยครองธรรม") ซึ่งมนุษย์ควรสร้างความรู้สึกอ่อนโยนและแข็งแรงให้เท่าเทียมกันภายในจิตใจ และควรถนอมรักษาให้อยู่กับตนเองตลอด เพื่อให้เราอาศัยอยู่ร่วมกันได้ เพราะข้าพเจ้าเชื่อว่าความอ่อนโยนและความแข็งแรงมีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิต ความอ่อนโยนไม่ได้หมายความว่าเราอ่อนแอ หากแต่หมายถึงอ่อนน้อมถ่อมตน เห็นคุณค่าของตนเอง สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ทำให้จิตใจเกิดความเบิกบาน แจ่มใส มีความสุขและสงบ เนื่องจากมนุษย์อาศัยอยู่ในโลกที่มีการแข่งขันสูง มีความกดดัน ความท้าทายต่างๆ เข้ามากระทบต่อความรู้สึกของเราตลอดเวลา จนอาจทำให้มนุษย์กลายเป็นคนหยิ่ง ไร้เหตุผล คนแข็งกระด้าง ดังนั้นมนุษย์จึงควรมีความอ่อนโยนและความแข็งแกร่งภายในจิตใจคู่กันเสมอ เพื่อเรียนรู้และควบคุมจิตใจมีความกล้าเผชิญกับอุปสรรคปัญหาสิ่งต่างๆ พร้อมที่รับฟังความคิดเห็นและแก้ไขสิ่งที่ผิดให้ถูกต้อง

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ข้าพเจ้าจึงอยากรักษาความรู้สึกบอบบาง อ่อนเบา อ่อนโยน น่าทะนุถนอม แต่แฝงด้วยความรู้สึกแข็งแรงจากการสัมผัสเส้นผมให้อยู่กับตนเองตลอดไปสื่อผ่านงานเครื่องประดับ โดยการใช้เส้นผมเป็นสื่อสะท้อนความรู้สึกเนื่องจากเส้นผมสร้างความอบอุ่นและกันความหนาวเย็นให้กับศีรษะ รวมทั้งระบายความร้อน ป้องกันแสงอาทิตย์อันร้อนแรง เส้นผมของแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน เส้นผมของคนเราสร้างจากโปรตีน สามารถหลุดร่วงและเจริญเติบโตได้ตลอดชีวิต โดยส่วนใหญ่แล้วพบว่ามีผมสีดำมากที่สุด และพบว่าเส้นผมสีแดงเป็นผมที่หายากที่สุดในโลก เส้นผมจึงเป็นองค์ประกอบของความงามที่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ เป็นความงามที่อยู่คู่กับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย แม้กระทั่งมนุษย์ตายไปแต่เส้นผมก็ยังคงอยู่ เปรียบได้ว่าร่างกายของมนุษย์นั้นแข็งแรงถ้าเทียบกับเส้นผมที่แลดูบอบบาง หากร่างกายมนุษย์สลายไปแต่เส้นผมก็ยังคงอยู่ตลอดไป บ่งบอกถึงความงามอันเป็นนิรันดร์ ดังนั้นข้าพเจ้าจึงมีแนวคิดในการออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานที่สื่อถึงความอ่อนโยนและแข็งแรงที่สมดุลสะท้อนผ่านนัยยะของการใช้เส้นผมทั้งรูปธรรมและนามธรรมในรูปแบบของเครื่องประดับร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อออกแบบและสร้างเครื่องประดับร่วมสมัยจากเส้นผมที่มีแนวคิดจากความอ่อนโยนที่แข็งแรง
2. เพื่อนำเสนอวัสดุธรรมชาติแนวใหม่ที่ใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนารูปลักษณ์ใหม่ของงานเครื่องประดับ

วิธีวิจัย

1. ศึกษาสมบัติทางกายภาพของเส้นผม จากหนังสือ, บทความ, งานวิจัย และ เวปไซด์ อันประกอบด้วยลักษณะทางกายภาพ ลักษณะเส้นผมของมนุษย์ ชนิด สี และประโยชน์ของเส้นผม รวมทั้งความหมายของเส้นผมที่เชื่อมโยงกับมนุษย์ในเชิงรูปธรรมและนามธรรม

2. ศึกษางานศิลปะและรูปแบบเครื่องประดับที่ทำจากเส้นผม จากหนังสือ, บทความ, งานวิจัย และเวปไซด์ ในแง่มุมของทัศนะต่างๆ ของมนุษย์ ทั้งในด้านของงานศิลปะและเครื่องประดับ เพื่อค้นหาแนวคิดในการถ่ายทอดความรู้สึกผ่านเส้นผมของศิลปิน รวมทั้งวิเคราะห์การใช้เส้นผมเป็นสัญญะที่แทนค่าความหมายตามแนวคิดของศิลปินในด้านของความรู้สึก การมีชีวิต และความงามที่สะท้อนคุณค่าของเส้นผมที่มีเชื่อมโยงกับมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ที่แสดงออกถึงคุณค่าภายใน ความรู้สึก ความคิด และความงาม ซึ่งเป็นคุณค่าทางสุนทรียะ ที่เป็นคุณค่าต่อจิตใจ รวมทั้งเป็นการถ่ายทอดคุณค่าสุนทรียะผ่านเส้นผมออกมาเพื่อให้ผู้อื่นได้สัมผัส ได้พบเห็น ได้รับรู้

3. ทดลองเพื่อศึกษาการสร้างรูปร่างและรูปทรงของเส้นผม รวมทั้งลักษณะทางกายภาพของเส้นผมเพื่อศึกษาการสร้างรูปร่างและรูปทรงของเส้นผมหรือวิธีการผลิตที่ได้จากการศึกษาสมบัติทางกายภาพของเส้นผมและค้นหาสุนทรียะที่แสดงถึงความอ่อนโยน ความหนาแน่น และความแข็งแรง ที่สามารถสร้างคุณค่าในการยกระดับจิตใจ ให้ผู้คนตระหนักถึงคุณค่าและความรู้สึกอันลึกซึ้งดังกล่าว และสอดคล้องกับแนวคิด “ความอ่อนโยนที่แข็งแรง”

4. ศึกษาองค์ประกอบทางศิลปะและทัศนธาตุที่เกี่ยวข้องกับความอ่อนโยนและความแข็งแรง จากหนังสือ, บทความ, งานวิจัย และ เวปไซต์ ในแง่มุมของรูปลักษณ์หรือองค์ประกอบศิลป์ของศิลปินที่สนับสนุนแนวคิด “ความอ่อนโยนที่แข็งแรง” และสะท้อนถึงความอ่อนโยน ความหนาแน่น และความแข็งแรงจากการทดลองสมบัติทางกายภาพของเส้นผม เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับกระบวนการออกแบบและวิธีการแสดงออกแบบมีสุนทรียภาพ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับที่สามารถทำให้สิ่งที่เป็นวัสดุพื้นฐานส่งผลให้เกิดพลังใจหรือสติปัญญาให้กับผู้ที่รับรู้ได้

5. ออกแบบเครื่องประดับตามแนวคิดที่กำหนดไว้ โดยเขียนแบบร่าง 2 มิติ โดยมีกระบวนการออกแบบจากรูปลักษณ์ของความอ่อนโยน ความหนาแน่น และความแข็งแรง แล้วจึงใช้ทฤษฎีองค์ประกอบศิลป์เข้ามาผสมผสาน จนได้แนวทางการพัฒนาแบบร่างเครื่องประดับทั้งหมด 5 รูปแบบ และได้เลือกแบบร่างเครื่องประดับ ซึ่งสอดคล้องกับการทดลองทั้ง 3 การทดลอง ได้แก่ การทดลองสร้างรูปร่างรูปทรงต่างๆ จากเส้นผม การมัด และการรับน้ำหนัก นำมาพัฒนาเป็นแบบเครื่องประดับ 3 ชุด เพื่อนำไปผลิตเป็นชิ้นงานเครื่องประดับ

6. สร้างชิ้นงานเครื่องประดับ โดยการขึ้นรูปชิ้นส่วนของเครื่องประดับจากเส้นผมจะใช้เทคนิคการขึ้นรูปจากกระบวนการทดลองสร้างรูปร่างรูปทรงต่างๆ จากเส้นผม การมัด และชิ้นส่วนของเครื่องประดับจากโลหะ จะใช้เทคนิคการขึ้นรูปด้วยวิธีการหลอม รีด ดึง ดัด เชื่อม ขัด และชุบเคลือบผิว แล้วจึงนำชิ้นส่วนของเครื่องประดับจากเส้นผม และชิ้นส่วนของเครื่องประดับจากโลหะมาประกอบตามแบบเครื่องประดับ

ผลการวิจัย

1. สามารถออกแบบและสร้างเครื่องประดับร่วมสมัยจากเส้นผมที่มีแนวคิดจากความอ่อนโยนที่แข็งแรง ซึ่งสอดคล้องกับการทดลองเพื่อสร้างรูปลักษณ์ของเส้นผมทั้ง 3 การทดลอง เครื่องประดับช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในการค้นคว้า ทดลอง วางแผนการทำงาน อีกทั้งรู้จักใช้เครื่องมือ ใช้แรงกายและแรงใจในการทำงานเพื่อให้ได้ความรู้และคุณค่าที่ดีงาม กลายเป็นสิ่งส่งเสริมพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างสุนทรียะใหม่ๆ จนทำให้เครื่องประดับสามารถถ่ายทอดคุณค่าที่สร้างเสริมพลังทางจิตใจในการยกระดับจิตใจให้ประณีตละเอียดอ่อนและสะท้อนความอ่อนโยนที่แข็งแรง รวมทั้งสามารถแสดงเหตุผลและวิธีการในการปรับปรุงงานกลายเป็น “กระบวนการรับรู้นำไปสู่การถ่ายทอด” เครื่องประดับทำหน้าที่เป็นสื่อในการสื่อสารกับบุคคลอื่น ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์งานและสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ อีกทั้งเป็นสื่อในการศึกษาให้ทราบถึงกลวิธีการสร้างสรรค์งานและองค์ความรู้ที่ได้รับ ได้แก่ 1) ระบบการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ 2) สามารถค้นหาการทดลองการใช้วัสดุเป็นเส้นผมที่แตกต่างออกไปจากการสร้างงานเครื่องประดับทั่วไป และ3) สามารถใช้องค์ประกอบศิลป์เพื่อ

ภาพที่ 1 ภาพเครื่องประดับเส้นผม

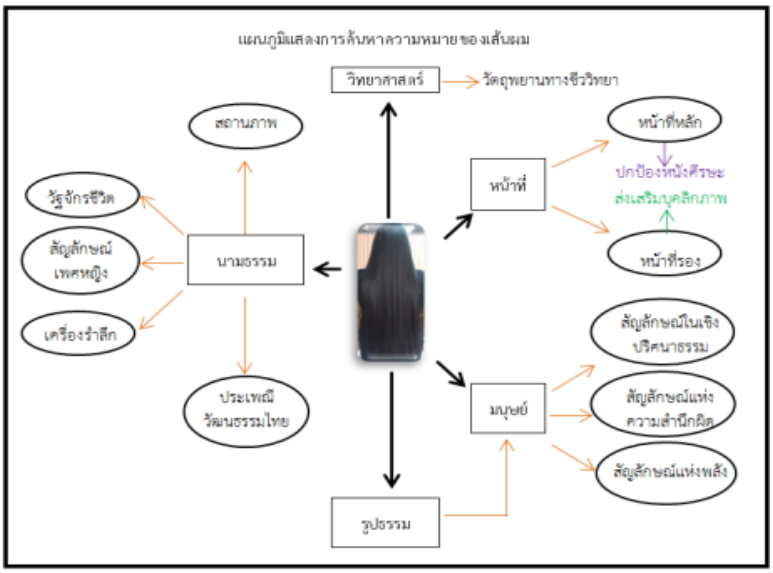
Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

อธิบายความหมาย “ความอ่อนโยนที่แข็งแรง” อันลึกซึ้งที่ซ่อนอยู่ได้ นอกจากนี้เครื่องประดับใช้เส้นผมเป็นสื่อความหมายร่วมกันของมนุษย์ ทำหน้าที่ประสานความงามและความจริง เป็นความงามที่ก่อให้เกิดสุนทรียะใหม่ๆ กลายเป็นเครื่องประดับที่สร้างความงามทางใจก่อเกิด “คุณค่าในการยกระดับจิตใจ” รวมทั้งทำหน้าที่เป็นสื่อที่สะท้อนความอ่อนโยนที่แข็งแรง อันเป็นลักษณะของผู้หญิงในยุคปัจจุบันที่มีกิริยาอ่อนโยนแต่ใจนั้นเข้มแข็ง

2. เครื่องประดับเส้นผม : ความอ่อนโยนที่แข็งแรง ได้นำเสนอวัสดุธรรมชาติแนวใหม่ที่ใช้ในการสร้างสรรค์ ได้แก่ เส้นผมที่ลักษณะเป็นเส้นเล็กมากๆ นำมาทดลองสร้างรูปร่างรูปทรงและค้นหาสมบัติทางกายภาพ พบว่าเส้นผมสามารถสร้างรูปร่างรูปทรงเป็นเครื่องประดับได้ รวมทั้งได้พัฒนารูปลักษณ์ใหม่ของงานเครื่องประดับให้มีรูปแบบนามธรรม (Abstract form) สามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของความอ่อนโยน ความหนาแน่น และความแข็งแรงจากการทดลองเชิงวิทยาศาสตร์ที่สะท้อนผ่านเส้นผมได้ชัดเจน ซึ่งเครื่องประดับได้ออกแบบตามหลักการความสมดุล (Balance) แบบ “อสมมาตร” (asymmetrical format) ในการจัดองค์ประกอบที่ขัดแย้งกันระหว่างรูปร่างแบบเส้นและรูปทรงแบบ 3 มิติ (รูปทรงอิสระ,รูปทรงกลม และรูปทรงกรวย) และกระตุ้นจุดสนใจที่มีต่อวัสดุด้วยการเน้นหรือขยายรูปร่างรูปทรงของเครื่องประดับให้มีขนาดใหญ่กว่าขนาดเครื่องประดับทั่วไป

อภิปรายผล

อภิปรายการศึกษาสมบัติทางกายภาพของเส้นผม พบว่า เส้นผมสร้างจากโปรตีน สร้างความอบอุ่นและกันความหนาวเย็นให้กับศีรษะ เส้นผมมีลักษณะเป็นเส้นตรงและหยิก ซึ่งเส้นผมตรงจะมีลักษณะกลมตลอดเส้น และตัดขวางจะมีรูปทรงกลม หากเส้นผมหยักศกจะมีลักษณะเป็นรูปทรงไข่ เมื่อตัดขวางจะเป็นรูปไต โดยส่วนใหญ่แล้วพบว่ามีผมสีดำมากที่สุด แต่เส้นผมสีแดงเป็นผมที่หายากที่สุดในโลก เส้นผมของคนเราสามารถหลุดร่วงและเจริญเติบโตได้ตลอดชีวิต รวมทั้งเส้นผมยังมีประโยชน์ในการส่งเสริมบุคลิกภาพด้านความงาม การรักษาสภาพแวดล้อม และทางการแพทย์ในสมัยโบราณ นอกจากนี้เส้นผมยังสามารถนำไปใช้ในการสื่อความหมายในด้านต่างๆ ดังภาพที่ 2

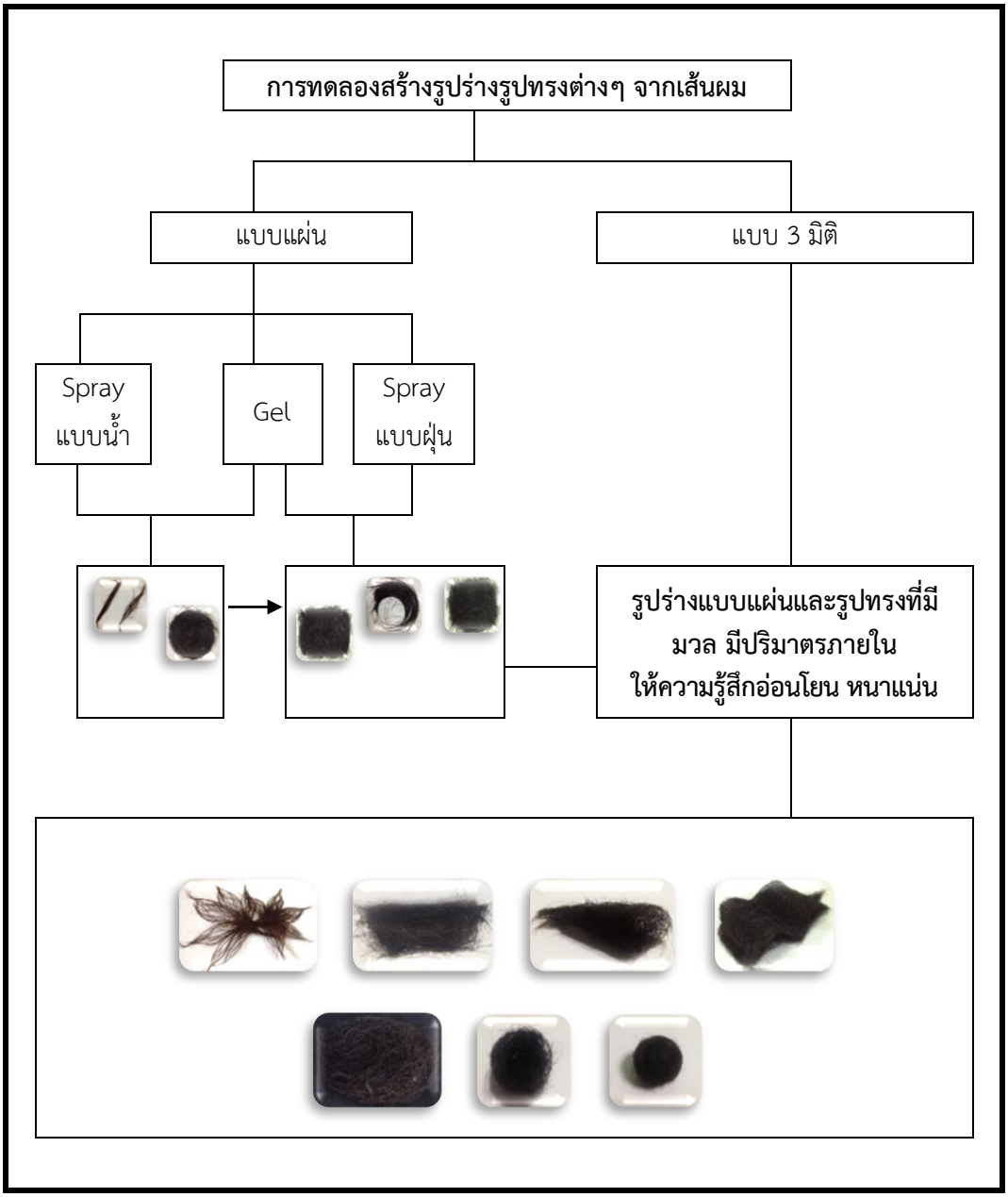
ภาพที่ 2 ภาพแผนภูมิแสดงการค้นหาความหมายของเส้นผม

อภิปรายการศึกษางานศิลปะและรูปแบบเครื่องประดับที่ทำจากเส้นผม พบว่า เส้นผมได้กลายเป็นสื่อในงานศิลปะและเครื่องประดับที่หลากหลาย มนุษย์ได้ให้ความสำคัญต่อเส้นผมในด้านต่างๆ มากมายตั้งแต่อดีต จึงทำให้ศิลปินสนใจจะนำเส้นผมมาสร้างสรรค์เป็นผลงาน ซึ่งการถ่ายทอดแนวคิดของศิลปินนั้นได้ใช้ **“สัญญะและการอ้างอิงความหมาย”** ซึ่งเป็นศาสตร์ว่าด้วยความหมาย เป็นการศึกษา **“สิ่งแทนความ”** เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง สัญญะ กับ ความหมาย ซึ่งสังคมสอนให้เรารู้สึก ดังนั้น จากการศึกษาผลงานของศิลปินที่ใช้เส้นผมในการสร้างผลงานทั้งทางด้านศิลปะและเครื่องประดับ พบว่า ศิลปินใช้เส้นผมเป็นสัญญะที่แทนค่าความหมายตามแนวคิดของศิลปินที่ที่ถ่ายทอดผ่านเส้นผม ได้แก่ **การแทนค่าความรู้สึกผ่านงานศิลปะ (**Marina Abramovic & Ulay และ Mariella Mosler**) การแทนค่าการมีชีวิตผ่านงานศิลปะและเครื่องประดับ (**Gu Wenda**,** อิ่มหทัย สุวัฒนศิลป์, Jennine Shereos และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวี ศิรินคราภรณ์**) และการแทนค่าความงามผ่านเครื่องประดับของศิลปิน (**Mona Hatoum และKerry Howley**)** จะเห็นได้ว่าเส้นผมกลายเป็นวัสดุและเครื่องประดับธรรมชาติที่มีค่าหรือเป็นศูนย์กลางแห่งจิตวิญญาณ สะท้อนวิธีการนำเสนอและจุดมุ่งหมายในการสร้างงานที่ต่างกัน ศิลปินอาจได้รับแรงบันดาลใจและแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความงาม แต่บางคนอาจสร้างผลงานจากการใช้วัสดุที่สนใจ ไม่ได้เน้นรูปแบบและแนวคิดใดๆ ทั้งสิ้นก็ได้ เพราะอาจคิดว่าวัสดุนั้นมีคุณค่าจากภายในตัวของวัสดุเองอยู่แล้ว ซึ่งศิลปะและเครื่องประดับที่ศิลปินได้สร้างสรรค์ขึ้นก่อให้เกิด **คุณค่าจากภายใน ความรู้สึก ความคิด และความงาม** ซึ่งเป็น **“คุณค่าทางสุนทรียะ”** ที่เป็นคุณค่าต่อจิตใจ รวมทั้งเป็นการถ่ายทอดคุณค่าสุนทรียะผ่านเส้นผมออกมาเพื่อให้ผู้อื่นได้สัมผัส ได้พบเห็น ได้รับรู้ ดังนั้น เส้นผมจึงเป็นสื่อความหมายร่วมกันของมนุษย์ ทำหน้าที่ประสานความงามและความจริง เป็นความงามที่ก่อให้เกิดสุนทรียะใหม่ๆ กลายเป็นเครื่องประดับที่สร้างความงามทางใจก่อเกิด “คุณค่าในการยกระดับจิตใจ” ดังที่บทกวีของกวีซีไรต์ของไทย ได้เขียนไว้ว่า “คุณค่าของศิลปะอยู่ที่ประโยชน์ ช่วยจัดความโฉดความฉ้อฉลยกระดับวิญญาณความเป็นคนเห็นแก่ตน” (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, 2560) จะเห็นได้ว่า ศิลปะมีความสำคัญในการยกระดับวิญญาณความเป็นคน คือ การยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้นจากการชื่นชมงานศิลปะ รวมทั้งเส้นผมทำหน้าที่เป็นสื่อที่สะท้อนความอ่อนโยนที่แข็งแรง อันเป็นลักษณะของผู้หญิงในยุคปัจจุบันที่มีกิริยาอ่อนโยนแต่ใจนั้นเข้มแข็ง

อภิปรายการทดลองเพื่อศึกษาการสร้างรูปร่างและรูปทรงของเส้นผม รวมทั้งลักษณะทางกายภาพของเส้นผม เพื่อค้นหาสุนทรียะที่แสดงถึงความอ่อนโยนที่แข็งแรง โดยการทดลองสร้างรูปร่างรูปทรงต่างๆ จากเส้นผมได้สร้างรูปทรงแบบแผ่นและแบบ 3 มิติ และการทดลองสมบัติทางกายภาพของเส้นผมด้วยวิธีการมัดและวิธีการรับน้ำหนักได้สร้างรูปร่างแบบเส้น จนได้รับ**องค์ความรู้ที่สำคัญ 2 ส่วน ได้แก่**

1) ระบบการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ ที่มีการกำหนดแนวคิดหรือสมมุติฐาน วิธีการวิจัย การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การทดสอบและการปรับแนวคิดหรือสมมุติฐาน รวมทั้งการสรุปและการทำซ้ำ ซึ่งเป็นการทดลองสร้างรูปร่างรูปทรงต่างๆ จากเส้นผม โดยการผสมเส้นผมกับสารเคมีทางวิทยาศาสตร์ในอัตราส่วนที่ขัดเจน ได้แก่ Gel, Spray แบบน้ำ และ Spray แบบฝุ่น จนสามารถสร้างรูปทรงแบบแผ่นและแบบ 3 มิติ ก่อให้เกิดความรู้สึก “อ่อนโยนและหนาแน่น” สามารถสรุปกระบวนการทดลองตามระบบการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ได้ดังภาพที่ 3

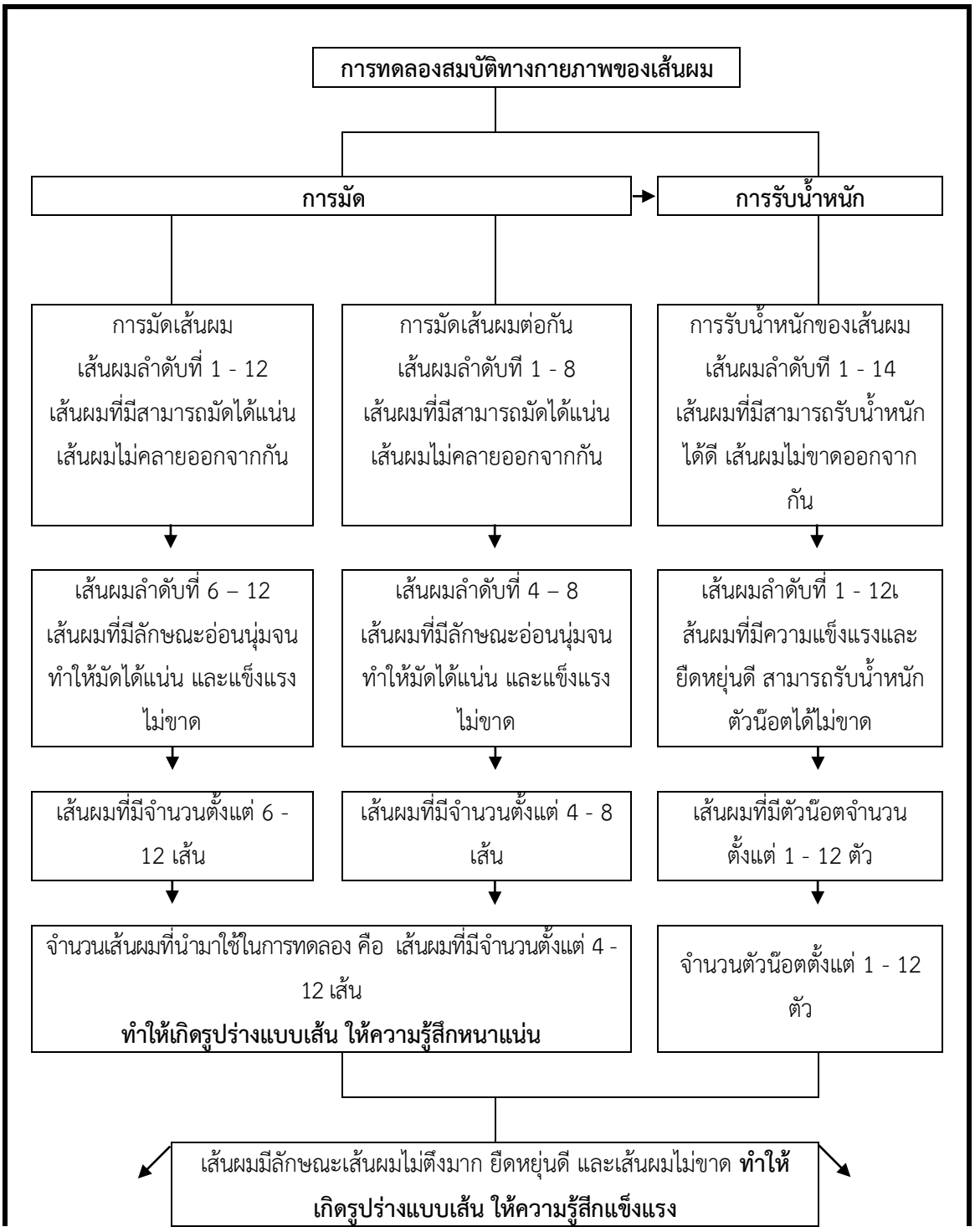
Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ภาพที่ 3 ภาพแผนภูมิแสดงการทดลองสร้างรูปร่างรูปทรงต่างๆ จากเส้นผม

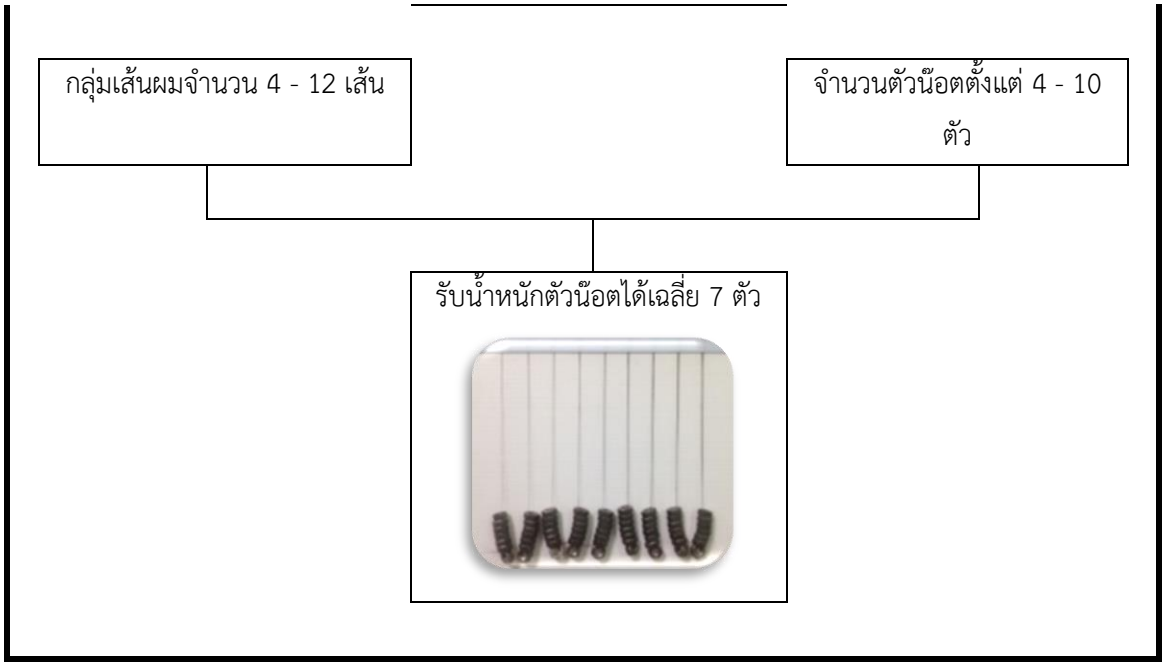
2) สามารถค้นหาการทดลองการใช้วัสดุเป็นเส้นผมที่แตกต่างออกไปจากการสร้างงานเครื่องประดับทั่วไป เนื่องจากการทดลองสร้างรูปร่างรูปทรงต่างๆ จากเส้นผมไม่ตอบสนองต่อความแข็งแรงอย่างเต็มที่เพราะการใช้เครื่องมือและสารสังเคราะห์ได้ละลายความเป็นธรรมชาติของเส้นผมไปหมด จึงได้ปรับแนวคิดด้วยการทดลองสมบัติทางกายภาพของเส้นผมด้วยวิธีการมัดและการรับน้ำหนัก พบว่า การทดลองสมบัติทางกายภาพของเส้นผมด้วยวิธีการมัด ทำให้เกิดรูปร่างแบบเส้นตามการเพิ่มจำนวนเส้นผม สร้างความรู้สึกถึง “ความหนาแน่น” ที่แฝงด้วยความรู้อ่อนโยนมากกว่าความแข็งแรง เพราะถ้าเพิ่มจำนวนเส้นผมให้มากขึ้น

ความหนาแน่นจะมากขึ้น แต่ประสิทธิภาพในการมัดเส้นผมให้แน่นจะลดลง แสดงความแข็งแรงนั้นได้ลดลงด้วยเช่นกัน จึงได้เกิดแนวคิดการค้นหาความแข็งแรงของเส้นผมด้วยการทดลองสมบัติทางกายภาพของเส้นผมด้วยวิธีการรับน้ำหนักจากตัวน็อต จนเกิดรูปร่างแบบเส้นที่ให้ความรู้สึก “ความแข็งแรง” ที่สะท้อนความรู้สึกอ่อนโยนที่แข็งแรงได้ขัดเจน สามารถสรุปกระบวนการทดลองได้ดังภาพที่ 4

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ภาพที่ 4 (ต่อ)

ภาพที่ 4 ภาพแผนภูมิแสดงการทดลองสมบัติทางกายภาพของเส้นผม

อภิปรายการศึกษาองค์ประกอบทางศิลปะและทัศนธาตุที่เกี่ยวข้องกับความอ่อนโยนและความแข็งแรง ด้วยการศึกษารูปลักษณ์หรือองค์ประกอบศิลป์ของศิลปินเพิ่มเติม เพื่อค้นคว้าว่าศิลปินใช้องค์ประกอบศิลป์ในลักษณะใดบ้างที่สนับสนุนแนวคิด “ความอ่อนโยนที่แข็งแรง” พบว่า Susanna Bauer และ Apawan KULTAWANICH ได้แสดงรูปลักษณ์ของความอ่อนโยนที่แข็งแรงสื่อผ่านวัสดุโดยตรง โดยศิลปินที่แสดงรูปลักษณ์ของความอ่อนโยนที่แข็งแรงสะท้อนผ่านรูปร่างรูปทรง ได้แก่ Heejin Hwang และ Lexi Daly ซึ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์พิทักษ์ สง่าได้แสดงรูปลักษณ์เกี่ยวกับความอ่อนโยนที่แข็งแรงผ่านโครงสร้างที่ไม่แข็งแรงแต่สามารถรับน้ำหนักได้เกินความคาดหมาย

จะเห็นได้ว่าผลงานของศิลปินสามารถทำให้สิ่งที่เป็นวัสดุพื้นฐานส่งผลให้เกิดพลังใจหรือสติปัญญาให้กับผู้ที่รับรู้ได้ ซึ่งความลึกซึ้งของศิลปินที่ได้ถ่ายทอดสู่เครื่องปะดับดังกล่าวนั้นมีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์ในปัจจุบัน คือ เป็นการช่วยให้มนุษย์ได้มองเห็นคุณค่าของสรรพสิ่งหรือสร้างความลึกซึ้งในพื้นฐานของอารมณ์ความรู้สึก ความคิด และความงาม เพราะโลกหมุนไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะสังคมไทยแบบฉบับของ Thailand 4.0 ที่เน้นการคิดและพัฒนาด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว แต่ความรวดเร็วมักจะมาคู่กับความบกพร่องในการพิจารณาตนเอง หรือเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นไปด้วย อาจมีรูปแบบที่ผู้คนต่างคนต่างอยู่ มองแต่ประโยชน์ส่วนตัว หรือแสดงความเป็นปัจเจกมากขึ้น มีความคิดความอ่านเป็นของตนเองมากขึ้น ต้องการแสดงออกมากขึ้น ซึ่งในทางกลับกันนั้น เส้นผมนี้น่าจะสร้างคุณค่าในการยกระดับจิตใจหรือสื่อให้เห็นถึงความอ่อนโยนที่แข็งแรง โดยข้าพเจ้ามีแนวคิดในการนำคุณค่าและความลึกซึ้งดังกล่าวนี้ใส่ในเครื่องประดับ จนได้รับ**องค์ความรู้ที่สำคัญ คือ สามารถใช้องค์ประกอบศิลป์เพื่ออธิบายความหมาย “ความอ่อนโยนที่แข็งแรง” อันลึกซึ้งที่ซ่อนอยู่ได้ ได้แก่**

ทฤษฎีออกแบบตามหลักการความสมดุล (Balance) ในการจัดองค์ประกอบที่ขัดแย้งกันระหว่างรูปร่างแบบเส้นและรูปทรงแบบ 3 มิติ ที่ไม่สัมพันธ์กันหรือตรงข้ามกัน แต่สามารถนำมารวมกันได้อย่างลงตัว เป็นการสร้าง “สมดุลในความรู้สึก” เรียกว่า ความสมดุลแบบอสมมาตร (asymmetrical or formal balance) และกระตุ้นจุดสนใจให้เกิดคำถามที่มีต่อวัสดุ (เส้นผม) ด้วยการเน้นหรือขยายรูปร่างรูปทรงของเครื่องประดับให้มีขนาดใหญ่กว่าขนาดเครื่องประดับทั่วไป

อภิปรายการออกแบบและสร้างสรรค์เครื่องประดับเส้นผม: ความอ่อนโยนที่แข็งแรง พบว่า สามารถออกแบบและสร้างสรรค์เครื่องประดับจากเส้นผม จำนวน 3 ชุด ที่สอดคล้องกับการทดลองเพื่อสร้างรูปลักษณ์ของเส้นผมทั้ง 3 การทดลองที่สนับสนุนแนวคิด “ความอ่อนโยนที่แข็งแรง” และได้พัฒนารูปลักษณ์ของงานเครื่องประดับให้มีรูปแบบนามธรรม (Abstract form) สามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของความอ่อนโยน ความหนาแน่น และความแข็งแรงจากการทดลองเชิงวิทยาศาสตร์ที่สะท้อนผ่านเส้นผมได้ชัดเจน ซึ่งเครื่องประดับได้ออกแบบตามหลักการความสมดุล (Balance) แบบ “อสมมาตร” ในการจัดองค์ประกอบที่ขัดแย้งกันระหว่างรูปร่างแบบเส้นและรูปทรงแบบ 3 มิติ รวมทั้งกระตุ้นจุดสนใจที่มีต่อวัสดุด้วยการเน้นหรือขยายรูปร่างรูปทรงของเครื่องประดับให้มีขนาดใหญ่กว่าขนาดเครื่องประดับทั่วไป เครื่องประดับช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในการค้นคว้าทดลอง วางแผนการทำงาน อีกทั้งรู้จักใช้เครื่องมือ ใช้แรงกายและแรงใจในการทำงาน เพื่อให้ได้ความรู้และคุณค่าที่ดีงาม กลายเป็นสิ่งส่งเสริมพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างสุนทรียะใหม่ๆ จนทำให้เครื่องประดับสามารถถ่ายทอดคุณค่าที่สร้างเสริมพลังทางจิตใจในการยกระดับจิตใจให้ประณีตละเอียดอ่อนและสะท้อนความอ่อนโยนที่แข็งแรง รวมทั้งสามารถแสดงเหตุผลและวิธีการในการปรับปรุงงานกลายเป็น “กระบวนการรับรู้นำไปสู่การถ่ายทอด” เครื่องประดับทำหน้าที่เป็นสื่อในการสื่อสารกับบุคคลอื่น ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์งานและสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ อีกทั้งเป็นสื่อในการศึกษาให้ทราบถึงกลวิธีการสร้างสรรค์งานและองค์ความรู้ที่ได้รับ ได้แก่ 1) ระบบการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ 2) สามารถค้นหาการทดลองการใช้วัสดุเป็นเส้นผมที่แตกต่างออกไปจากการสร้างงานเครื่องประดับทั่วไป และ3) สามารถใช้องค์ประกอบศิลป์เพื่ออธิบายความหมาย “ความอ่อนโยนที่แข็งแรง” อันลึกซึ้งที่ซ่อนอยู่ได้ นอกจากนี้เครื่องประดับใช้เส้นผมเป็นสื่อความหมายร่วมกันของมนุษย์ ทำหน้าที่ประสานความงามและความจริง เป็นความงามที่ก่อให้เกิดสุนทรียะใหม่ๆ กลายเป็นเครื่องประดับที่สร้างความงามทางใจก่อเกิด “คุณค่าในการยกระดับจิตใจ” รวมทั้งทำหน้าที่เป็นสื่อที่สะท้อนความอ่อนโยนที่แข็งแรง อันเป็นลักษณะของผู้หญิงในยุคปัจจุบันที่มีกิริยาอ่อนโยนแต่ใจนั้นเข้มแข็ง เพราะผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการเป็นแรงงานขับเคลื่อนการผลิต ขับเคลื่อนครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งการศึกษาสามารถช่วยปรับแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิงในสังคมได้มากขึ้น ดังนั้นควรสนับสนุนและยกระดับการศึกษาของผู้หญิงให้เท่าเทียบกับผู้ชาย ซึ่งการสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชายนั้นส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และประเทศในระยะยาว ถึงแม้ว่าในปัจจุบันผู้หญิงได้รับการยอมรับและได้รับสิทธิต่างๆ เพิ่มมากขึ้น แต่ผู้หญิงก็ยังได้รับความอยุติธรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงควรปลูกจิตสำนึกให้เคารพและตระหนักถึงความสำคัญของผู้หญิงในฐานะเพศแม่

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ข้อเสนอแนะ

การเรียนรู้เพื่อสร้างเครื่องประดับด้วยเส้นผม ซึ่งเป็นวัสดุพื้นฐานของมนุษย์ได้เปิดเผยมุมมองการพิจารณาความงามก่อให้เกิดสุนทรียะใหม่ที่ขัดแย้งกับความจริงที่ปรับเปลี่ยนไปตามแนวคิด เครื่องประดับใช้เส้นผมเป็นสื่อความหมาย “ความอ่อนโยนที่แข็งแรง” ร่วมกันของมนุษย์ และได้แสดงออกถึงความงามทางใจก่อเกิด “คุณค่าในการยกระดับจิตใจ” ดังนั้นการสร้างความตระหนักให้รู้สึกถึงคุณค่าทางความคิดและปัญญาที่เกิดจากการพิจารณาความจริงที่เชื่อมโยงกับสภาวะสังคมอันส่งผลต่อสภาวะจิตใจของมนุษย์ ตลอดจนการสร้างองค์ความรู้ที่สัมพันธ์กับสมบัติทางกายภาพของเส้นผมจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการวิจัยต่อไป เพื่อแสดงความงามและลักษณะพิเศษที่มีคุณค่าเฉพาะตัวทั้งทางร่างกายและจิตใจ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

Amornsiripanitch, S. (2002). phom mongkut hǣng khwām sanga̅nga̅m (Phim khrang thi̅ 1) [Hair, Crown of elegance (1st ed.)]. Bangkok: O.N.G. Co.,Ltd.

สมนึก อมรสิริพาณิชย์. (2545). ผม มงกุฎแห่งความสง่างาม (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วน โอ.เอ็น.จี. จำกัด.

Anantasanta, R. (2017). “ khru̅angpradap hǣng chi̅wit Jewelry of Life” [Jewelry of Life]. Veridian E-Journal, Silpakorn University 10, 2 (May - August): 3053 – 3072

รงคกร อนันตศานต์. (2560). “เครื่องประดับแห่งชีวิต Jewelry of Life”. Veridian E-Journal, Silpakorn University 10, 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม): 3053 – 3072

ATI: Thai Creative Economy: Art from Thai Intelligence. (2010). phu̅ chu̅ai sa̅ttra̅chā̅nphithak sanga̅ [Assistant Professor Pitak Danga]. Retrieved May 2, 2017 from http://psgati.su.ac.th/design/artist-finish/36

ATI: Thai Creative Economy: Art from Thai Intelligence โครงการปฏิบัติการไทยเข็มแข็ง: ศิลปกรรมจากภูมิปัญญาไทย. (2553). ผศ.พิทักษ์ สง่า. สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2560, จาก http://psgati.su.ac.th/design/artist-finish/36

Buaclee, C. (2013). “sanya thi̅ prakot nai nga̅n ʻo̱k bǣp nithe̅t sin kap ka̅n satho̱n watthanatham lang samai mai SIGNS THAT APPEAR IN COMMUNICATION DESIGN AND THE REFECTION OF POST MODERN CULTURE” [SIGNS THAT APPEAR IN COMMUNICATION DESIGN AND THE REFLETION OF POST MODERN CULTURE]. Veridian E-Journal, Silpakorn University 6, 4 (January - June): 134 – 147

ชาตรี บัวคลี่. (2556). “สัญญะที่ปรากฏในงานออกแบบนิเทศศิลป์กับการสะท้อนวัฒนธรรมหลังสมัยใหม่ SIGNS THAT APPEAR IN COMMUNICATION DESIGN AND THE REFECTION OF POST MODERN CULTURE”. Veridian E-Journal, Silpakorn University 6, 4 (มกราคม - มิถุนายน): 134 – 147

Juratananon, P. (2012). se̅n phom : su̅ sinlapa nai nga̅n sinlapakam ru̅amsamai [HAIR AS MEDIA IN CONTEMPORARY ART] (Thesis of the Requirements for the Degree, Master of Fine Arts Program in Art Theory, Department of Art Theory, Graduate School, Silpakorn University).

เปมิกา จุฬาธนานนท์. (2555). *เส้นผม : สื่อศิลปะในงานศิลปกรรมร่วมสมัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาทฤษฎีศิลป์ ภาควิชาทฤษฎีศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร).

Nimsamer, C. (2014). ʻongprako̱p kho̱ng sinlapa = Composition of art (Phim khrang thi̅ 9) [Composition of art (9th ed.)]. 9 th ed. Bangkok: Amarin.

ชลูด นิ่มเสมอ. (2557). องค์ประกอบของศิลปะ = Composition of art (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ. อมรินทร์.

Sirin-k-raporn, S. (2012). khrōngkān thun sāngsan sinlapakam sin phīrasī pracham pī sop̣ngphanhārop̣hāsiphā : ʻanitchang pradap kāi (An Adorable Impermanence) [Silpa Bhirasri creativity Grants 2012: An Adorable Impermanence]. Retrieved May 12, 2016 from http://www.supavee.com/post/selected-exhibition/view/145

สุภาวี ศิรินคราภรณ์. (2555). โครงการทุนสร้างสรรค์ศิลปกรรมศิลป์ พีระศรี" ประจำปี 2555 : อนิจจังประดับกาย (An Adorable Impermanence). สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2559, จาก http://www.supavee.com/post/selected-exhibition/view/145

Suwatthanasilp, I. (2008). sēn phom : saīyai khrop̣khrūa [My hair: My family Ties] (Thesis of the Requirements for the Degree, Master of Fine Arts, Department of Thai Arts, Graduate School, Silpakorn University).

อิ่มหทัย สุวัฒนศิลป์. (2551). *เส้นผม : สายใยครอบครัว* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปไทย ภาควิชาศิลปไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร).

Sreekullkorn, T., Dongpradit, W., Suneta, W., Chartniyom, P., & Sirinkraprn, S. (2017). "phī phrām phut : watthanatham pradap dai" [Spirit, Brahmanism, Buddhism: Cultural Adornment]. Silpakorn University Journal – ThaiJO 37, 3 (November) 131 – 142

ทัศนฐรสชง ศรีกุลกรณ์., วินิตา คงประดิษฐ์., วรรณวิภา สุเนตต์ตา., เพ็ญสิริ ชาตินิยม. และ สุภาวี ศิรินคราภรณ์. (2560). "ผี พราหมณ์ พุทธ: วัฒนธรรมประดับได้". วารสารมหาวิทยาลัยศิลปกร ฉบับภาษาไทย 37, 3 (พฤศจิกายน): 131 – 142

ภาษาต่างประเทศ

Adams, D. (2013). Gu Wenda at SFMOMA. Retrieved June 24, 2017 from http://deidreadams.com/2013/05/17/gu-wenda-at-sfmoma/

Bijou_contemporain. (2013). Apawan Kultawanich, the beauty of translucency. Retrieved April 14, 2017 from http://bijoucontemporain.unblog.fr/2013/ 05/28/coup-de-coeur-apawan-kultawanich-the-beauty-of-translucency/

IGNANT. (2015). Crocheted Leaf Art By Susanna Bauer. Retrieved May 2, 2017 from https://www.ignant.com/2015/06/19/crocheted-leaf-art-by-susanna-bauer/

Mendocino Art Center. (2017). Lexi Daly. Retrieved April 14, 2017 from http:// www.mendocinoartcenter.org/AIR/Lexi_Daly.html

Orange Pavilion. (2017). Heejin Hwang. Retrieved April 14, 2017 from http://orangepavilion.blogspot.com/2014/04/heejin-hwang.html

Pomeranz-collecton. (2011). Marina Abramovic & Ulay. Retrieved June 24, 2017 from http://pomeranz-collection.com/?q=node/39

Shereos, J. (2011). Leaf Series Human hair 2011. Retrieved December 1, 2017 from http://jenineshereos.com/section/372316_Leaf_Series_Human_ hair_2011_present.html

Wills, B. (2011). “Chest Hair” Jewelry by Kerry Howley. Retrieved June 24, 2017 from https://artstormer.com/2011/09/10/chest-hair-jewelry-by-kerry-howley/